

VERSLAG VAN DE LANDELIJKE STOOKOLIESLACHTOFFERTELLING 1981.

1. Inleiding.

In de periode 21 februari t/m 1 maart 1981 werd 337½ km. strand geteld. Net als in 1980 op verzoek van de Royal Society for Protection of Birds (RSPB) en met recht een landelijke telling. Wanneer we bedenken dat het olieslachtofferonderzoek sinds 1977 is gegroeid naar een gemiddelde van 227 km. per maand zou een overzicht als dit net zo goed maandelijks gemaakt kunnen worden. Wellicht maken we in de toekomst een dergelijk rapport, voorlopig houden we het bij deze momentopname. De NJN organiseerde al in de zestiger jaren dergelijke tellingen en de ononderbroken reeks zal, naar het zich laat aanzien, worden doorgezet.

De landelijke telling van 1981 kan een wisselend succes worden genoemd. Prachtig was dat het aantal getelde kilometers verdubbelde ten opzichte van 1980. Minder geslaagd was de verviervoudiging van het aantal vondsten!

Deze telling kan worden beschouwd als een steekproef uit de olieramp van de winter 1980/'81 voor de Nederlandse kust (zie Het Vogeljaar 29: 232-238). Een vergelijking met de resultaten van de ons omringende landen is dit maal helaas niet mogelijk. De RSPB-gegevens zijn nog niet binnen. Vorig jaar zagen we dat op de Nederlandse kust gemiddeld erg veel slachtoffers werden aangetroffen (NSO jaarverslag 1980, pag. 13). Het is te hopen dat we in 1981 met ruim 2.700 vondsten extreem hoog scoorden.

1.2. Bijzondere omstandigheden.

Deze telling werd onder abnormale omstandigheden verricht. De olie-ramp van 6 december t/m eind maart 1981 drukte, als te verwachten, een zwaar stempel op de resultaten. Een vergelijking met de voorgaande landelijke telling(en) laat wel duidelijk zien op welke punten de telresultaten afwaken van het "normale patroon". De ramp zou ook met deze éénmalige telling gesignaleerd zijn.

De weersomstandigheden belemmerden in slechts één geval het telwerk. Terschelling kon wegens een sneeuwdek van + 40 cm. niet goed worden geteld (resultaat 2 vogels op 12 km. strand). Behalve in figuur 1. is dit traject bij de berekeningen buiten beschouwing gelaten.

1.3. Telwerk.

In tabel 1. een overzicht van de getelde trajecten. Een aantal van deze trajecten werd in meerdere dagen tijds onderzocht; in die gevallen is de eerste teldag vermeld.

nr. datum	traject	km.	tellers
1.1-3	Zeeuwsch Vlaanderen	14	J. den Ouden, T. Postma ea
2.2-3	Vlissingen-Westkapelle	15	J. den Ouden, T. Postma
3.28-2	Schouwen tot Renesse	4	J. den Ouden, T. Postma ea
4.28-2	dam Schouwen-Goeree	6	J. den Ouden, T. Postma ea
5.26-2	Goeree Overflakkee	16	J.A. Dijkhuizen
6.21-2	Voorne strand	10	J.A. Dijkhuizen + NJN Voorne
7.22-2	Westplaat + Maasvlakte	8	J.A. Dijkhuizen
8.24-2	Hoek van Holland-Kijkduin	13	J.A. Dijkhuizen cs.
9.28-2	Scheveningen-Katwijk	15	G. Dumay, B. Haase, F.v.d. Meer
10.28-2	Katwijk-Noordwijk	5	J. & F. van Dijk
11.28-2	Noordwijk-Zandvoort	12½	R. Mantel, C. Braat
12.21-2	Zandvoort-IJmuiden	12	R. Mantel, C. Braat
13.21-2	IJmuiden-Castricum	9	H. Schekkerman, J. Freyer
14.22-2	Castricum-Egmond	8	H. Schekkerman, NJN Bakkum
15.21-2	Egmond-Camperduin	14	M. Platteeuw
16.21-2	Camperduin-Callantsoog	14	J. Apperloo, M. Plenckers
17.22-2	Callantsoog-Huisduinen	13	F.P. van den Ende
18.21-2	Texel Noordzeestrand	28	F.J. Maas, L. & R. Witte, C. Roselaar
19.28-2	Vlieland wadzijde	8½	C.J. Camphuysen, G. Jonker
20.28-2	Vlieland Noordzeestrand	14	C.J. Camphuysen, G. Jonker
21.21-2	Terschelling*)	12½	E.A.M. Camphuysen, H. van Pijkeren
22.3-3	Ameland wadzijde	4	K. van Dijk cs.
23.3-3	Ameland Noordzeestrand	18½	K. van Dijk, K. Borrius ea
24.1-3	Schiermonnikoog wadzijde	2	E.A.M. Camphuysen
25.24-2	Schierm. Noordzeestrand	10	J. Beckman
28-2	id. aanvulling		E.A.M. Camphuysen
26.17-2	Rottumerplaat	3	K. van Dijk
27.28-2	Afsluitdijk west	6	M. Janssen
28.28-2	Afsluitdijk oost	23½	K. van Dijk, P. van Horssen
29.21-2	Zwarte Haan-Koehool	10	K. van Dijk
30.28-2	Wierum-Paessenerpolder	5	H.J. van Huffelen
31.1-3	Paessenerpolder**)	1	H.J. van Huffelen
32.8-3	Noordpolder Jr.	3	S. Dirksen
			+
TOTAAL		337½	

*) sneeuwlaag van ca. 40 cm. dikte, 100% bedekking

**) niet uitgezet in figuur, onvoldoende trajectlengte

tabel 1. Een overzicht van de afgelegde trajecten voor de landelijke telling, februari/maart 1981. De volgnummers verwijzen naar de in figuur 1. uitgezette kilometergemiddeldes.

SOORT	aantal	p/km	olie	perc.	
duiker spec.	1	0.03	1-1	100	
Roodkeelduiker	8		7-8	88-100	
Fuut	17	0.06	10-15	59- 88	
Roodhalsfuut	1		-	0	
Noordse Stormvogel	89		72-82	81- 92	
Jan van Gent	9		7-8	78- 89	
Blauwe Reiger	4		0-1	0- 25	
Kolgans	1		0-1	0-100	
Rotgans	2		1-2	50-100	
eend spec.	10	0.63	3-10	30-100	
Wilde Eend	15		3-15	20-100	
Wintertaling	3		1-3	33-100	
Smient	8		1-7	13- 88	
Pijlstaart	4		2-4	50-100	
Slobeend	1		0-1	0-100	
Toppereend	6		2-6	33-100	
Kuifeend	1		0-1	0-100	
Brilduiker	5		1-5	20-100	
Eidereend	65		29-55	45- 85	
Zwarte Zeeëend	51		32-46	63- 90	
Grote Zeeëend	4		3-4	75-100	
Middelste Zaagbek	2		1-2	50-100	
Bergeend	29		6-22	21- 76	
steltloper spec.	3		0-3	0-100	
Scholekster	47	3-33	6- 70		
Kievit	3	1-2	33- 67		
Steenloper	2	0-2	0-100		
Houtsnip	4	0-1	0- 25		
Wulp	12	0.25	1-9	8- 75	
Rosse Grutto	1		0-1	0-100	
Tureluur	1	0-1	0-100		
Kanoetstrandloper	3	3-3	100		
Bonte Strandloper	1	-	0		
Drieteenstrandloper	5	1-2	20- 40		
meeuw spec.	104	3.55	45-104	43-100	
Grote Mantelmeeuw	74		30-69	41- 93	
Kleine Mantelmeeuw	6		0-6	0-100	
Zilvermeeuw	198		102-163	52- 82	
Stormmeeuw	64		32-61	50- 95	
Kokmeeuw	51		25-46	49- 90	
Drieteenmeeuw	659	528-626	80- 95		
alk/zeekoet	28	3.11	21-28	75-100	
Alk	195		179-193	87- 99	
Zeekoet	778		678-745	87- 96	
Kleine Alk	5		5-5	100	
Papegaaiduiker	5		4-4	80	
Sperwer	1		Kramsvogel	1	Zwarte Kraai
Fazant	3	Koperwiek	2	Zwarte X Bonte	
Meerkoet	5	Grote Lijster	1	Kraai (hybr.)	1
Postduif	42	Sneeuwgorse	3	vogel spec.	39
Houtduif	13	Vink	2		
Veldleeuwerik	1	Huismus	1	Egel	1
lijster spec.	1	kraai spec.	3	Bruine Rat	1
Merel	2	Kauw	2	Kat	1
totaal vondsten (aves):		2.713	vondsten per km.:		8.3
olie:		1.840-2.406 (68-89%)			

tabel 2. Vondsten landelijke telling 1981, Nederlandse kust.

2. Resultaten.

Wanneer we de vondsten van deze telling vergelijken met die van de landelijke telling in 1980 (zie NSO jaarverslag 1980 pag.10) dan zien we dat de volgende vogelgroepen min of meer onveranderd bleven: duikers ('80 0.03 p/km., '81 0.03 p/km.), futen (resp. 0.08 en 0.06 p/km.) en de steltlopers (resp. 0.18 en 0.25 p/km.). Het aantal eenden ligt in 1981 tweemaal hoger (0.27 in 1980, 0.63 in 1981). Hier wordt de stijging in het bijzonder door de Eidereend en de Zwarte Zeeëend veroorzaakt.

Werkelijk grote verschillen zijn er bij de meeuwen en vooral de alkachtigen (meeuwen van 1.46 naar 3.55 p/km. ofwel tweemaal zoveel, alkachtigen van 0.56 naar 3.11 p/km. ofwel zes maal zoveel).

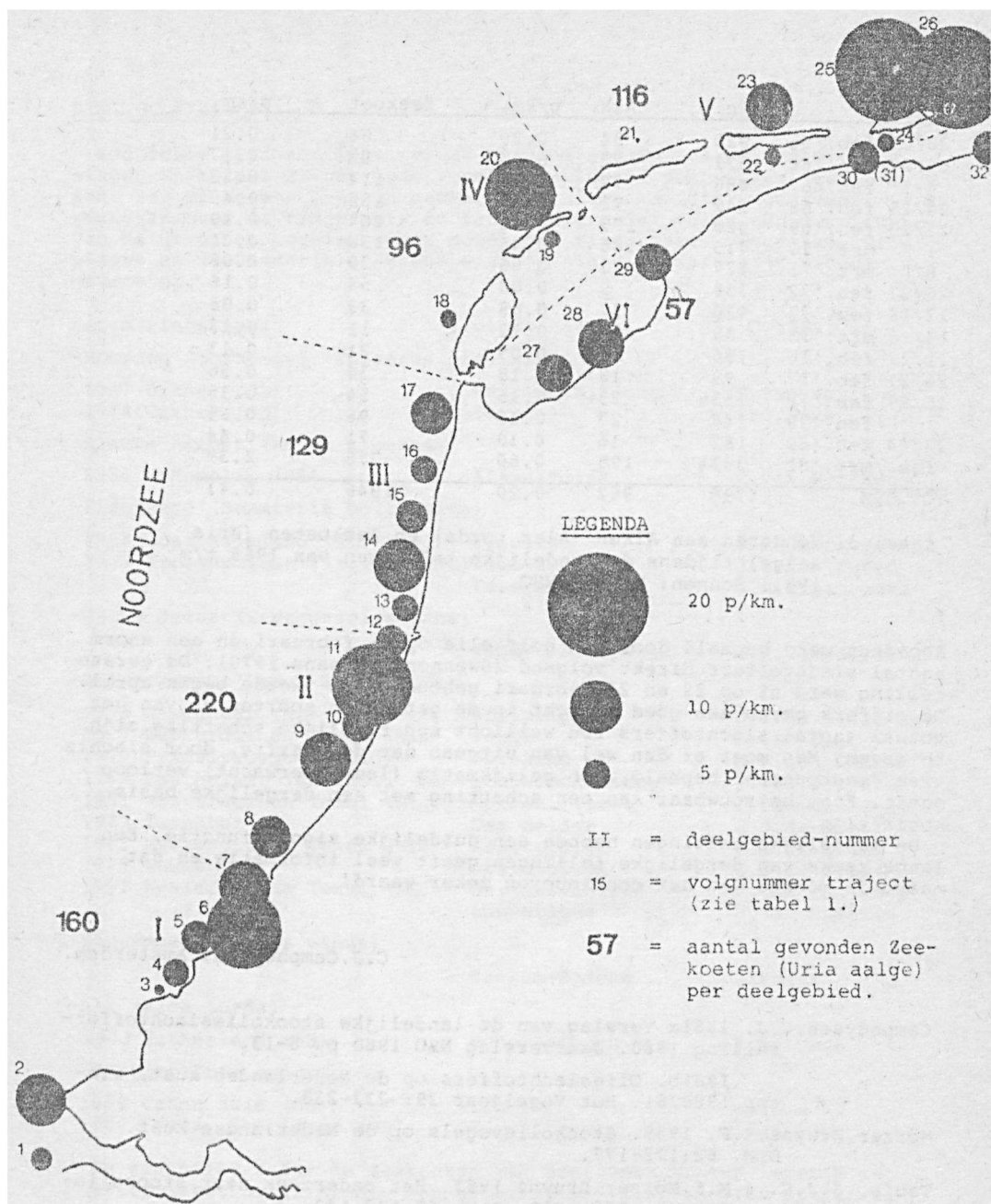
Bij de meeuwen is duidelijk de Drieteenmeeuw hoofdschuldige voor wat betreft deze toename. In 1980 maakte deze soort 24% uit van het totaal aantal meeuwen in 1981 57%. De alkachtigen verzesvoudigden als groep. Aan de Noordzeekust werden 2.7 Zeekoeten p/km. gevonden, homogeen verspreid (zie figuur 1.) aan de Waddenkust gem. 1.0 p/km. Ook de Noordse Stormvogel nam aanzienlijk toe (ongeveer vijfmaal zoveel) en bij deze soort werd in vergelijking met 1980 ook veel meer als olieslactoffer genoteerd.

De soorten die bij de landelijke telling naar voren kwamen zijn dezelfde als de hoofdrolspelers bij de totale olieramp 1980/81 en ook de onderlinge verhoudingen worden in deze steekproef juist weergegeven (cf. Camphuysen 1981b).

Voor de Alk en Zeekoet is een vergelijking met een groot aantal 'oude' landelijke tellingen gemaakt (1965 t/m 1981). Alleen de telling van 1974 kon (nog) niet worden achterhaald. In tabel 3 zijn de resultaten weergegeven. We zien dat de telling van 1981 hier duidelijk naar voren komt met een km.gem. van 0.60 voor de Alk en 2.39 voor de Zeekoet. Mörzer Bruyns (1959) gaf voor de Alk en de Zeekoet over de maand februari, voor het tijdvak 1947 t/m 1958, gemiddelden van resp. 0.36 en 1.19 p/km. Tanis en Mörzer Bruyns (1962) voor het tijdvak 1958 t/m 1962 resp. 0.27 en 1.03 p/km. Deze beide lijsten bevatten uitsluitend olievogels. Deze getallen, dan wel niet zo groot als in 1981, vallen in de in tabel 3 opgestelde lijst eveneens wat uit de toon. Helaas is niet precies bekend waar allemaal werd geteld en we moeten niet vergeten dat in de lijst van Mörzer Bruyns 1959 in februari over 11 jaren slechts 83 km. werd geteld. Een directe vergelijking met de landelijke telling is dan ook riskant.

3. Discussie.

Uit de cijfers blijkt dat een bijzondere omstandigheid, als de slachting onder Noordse Stormvogel, Drieteenmeeuw, Alk en Zeekoet in de winter van 1980/81, middels één landelijke telling kan worden gesignaleerd. We weten nu bovendien dat er middels zo'n telling tevens een correcte indicatie van de getroffen soorten kan worden gegeven (verschuivende verhoudingen als de laatste olieramp daargelaten). Van belang is echter het tijdstip van de steekproef. In dit geval gedurende de 'tweede helft' van het incident. Het is niet mogelijk om een reële schatting te geven van de getroffen aantallen bij zo'n ramp als geheel als we bijvoorbeeld a. niet weten wanneer de sterfte begon, b. wanneer de steekproef ten opzichte daarvan werd genomen en c. hoe de sterfte verliep. In de winter 1980/81 liep de sterfte langzaam op tot het hoogtepunt eind januari om dan zeer geleidelijk weer terug te lopen. Dat weten we alleen dankzij intensief telwerk gedurende de gehele periode. Als de sterfte massaler begint (door een duidelijk aanwijsbare oorzaak als vorst of olie) zijn wellicht meer gefundeerde uitspraken mogelijk. De olieramp van 1969 werd signaleerd door een tweetal (grootschalige) NJNTellingen (Zegers 1969 en 1970). De aanvang van dit

figuur 1. Verdeling van de vondsten aan de Nederlandse kust tijdens de landelijke telling in 1981 (eind februari en begin maart), waarin opgenomen het aantal gevonden Zee-koeten *Uria aalge* per deelgebied. Zie ook tabel 1.

teldata	km.	Alk	p/km.	Zeekoet	p/km.
28/29 feb.'65	320	64	0.20	66	0.21
26/27 feb.'66	537	22+	0.04	93+	0.17
4/5 feb.'67	486	77	0.16	114	0.23
24/25 feb.'68	342	72	0.21	155	0.45
22/23 feb.'69	420	175	0.42	204	0.49
1 mrt.'70	415	186	0.45	130	0.31
6/7 mrt.'71	377	23	0.06	30	0.08
26/27 feb.'72	339	9	0.03	54	0.16
17/18 feb.'73	420	37	0.09	33	0.08
15/16 mrt.'75	85	10	0.12	11	0.13
21/22 feb.'76	156	8	0.05	21	0.13
26/27 feb.'77	99	18	0.18	36	0.36
25/27 feb.'78	153½	23	0.15	54	0.35
feb.'79	147	27	0.18	96	0.65
23/24 feb.'80	162	16	0.10	71	0.44
feb./mrt.'81	337½	195	0.60	778	2.39
TOT.GEM.	4796	962	0.20	1946	0.41

tabel 3. Vondsten aan Alken (Alca torda) en Zeekoeten (Uria aalge) tijdens de landelijke tellingen van 1965 t/m 1981. Bonnen: NJN en NSO.

incident werd bepaald door een golf olie op 16 februari en een enorm aantal slachtoffers direkt volgend (Swennen & Spaans 1970). De eerste telling werd al op 22 en 23 februari gehouden, de tweede begin april. De cijfers geven een goed inzicht in de getroffen soorten en van het totaal aantal slachtoffers zou wellicht een redelijke schatting zijn te geven. Men moet er dan wel van uitgaan dat de sterfte, door slechts twee "meetpunten" bepaald, een gelijkmatig (lees: verwacht) verloop heeft. Echt betrouwbaar kan een schatting met een dergelijke basis nooit zijn.

De landelijke tellingen hebben een duidelijke signaalfunctie. Een lange reeks van dergelijke tellingen geeft veel informatie en dat maakt de moeite van het continueren zeker waard!

C.J.Camphuysen, Amsterdam.

Camphuysen, C.J. 1981a Verslag van de landelijke stookolieslachtoffer-telling 1980. Jaarverslag NSO 1980 p. 8-13.

- 1981b. Olieslachtoffers op de Nederlandse kust, winter 1980/81. Het Vogeljaar 29: 232-238.

Mörzner Bruyns, M.F. 1959. Stookolievogels op de Nederlandse kust. DLN. 62:172-177.

Tanis, J.J.C. & M.F.Mörzner Bruyns 1962. Het onderzoek naar stookolie-vogels van 1958-1962. DLN. 65:133-140.

Swennen, C. & A.L.Spaans 1970. De sterfte van zeevogels door olie in februari 1969 in het Waddengebied. Het Vogeljaar 18:233-245.

Zegers, P. 1969. Stookolietelling Waddeneilanden. Aythya 8/7:3-10.

- 1970. Olieslachtoffertelling 1969. Amoeba 46/1:4-14.